

การท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ Quality Tourism for Senior Tourists

ลัดนา ศรีอัมพรเอกกุล

อาจารย์ประจำวิทยาลัยน่าน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

โทร. 081-534-7525, E-mail: ladna_a@hotmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชีระวัฒน์ จันทิก

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

โทร. 032-594-043-50 ต่อ 41228, E-mail: thirawat@ms.su.ac.th

Ladna Sriampornekkul

Lecturer, Nan College, Uttaradit Rajabhat University

Assist. Professor Dr. Thirawat Chuntuk

Lecturer, Faculty of Management Science, Silpakorn University

บทคัดย่อ

ปัจจุบันเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ถึงความฟุ่มเฟือยของการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่มาจากทั้งระบบการท่องเที่ยวและจากตัวนักท่องเที่ยวเอง โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบมวลชน จึงทำให้ชุมชนท้องถิ่นรวมถึงองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนในฐานะเจ้าบ้านหรือเจ้าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวร่วมกัน ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะช่วยในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ ในขณะที่เดียวกันต้องพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่นให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพเพื่อรองรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพด้วยเช่นกัน ดังนั้น บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทบทวนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวคุณภาพและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ที่ได้จากการสังเคราะห์ผลงานทางวิชาการหรือการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในบทความวิชาการนี้ได้นำเสนอ 3 เนื้อหาหลัก คือ ความสำคัญของการท่องเที่ยวคุณภาพ ความหมายของการท่องเที่ยวคุณภาพ และการท่องเที่ยวคุณภาพสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวคุณภาพ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

Abstract

Now, there is criticism about wastefulness of tourism that affect on natural resources, society and environment, which from both the tourism system and tourists, especially mass tourism. This makes local communities as well as public and private organizations, which are the host or the owners of tourism resources, have to change tourism pattern to be the new alternative tourism in order to apply to be the tool for developing countries, particularly resolve the economic problems and income distribution in the areas of the countries. At the same time, tourist attractions in local communities are needed to develop efficiently. Therefore, the objectives of this academic paper were to study, review the knowledge about quality tourism and tourism behavior of senior tourists which from synthesize academic work productivity or literature review. This academic paper was divided into three parts; the important of quality tourism, the meaning of quality tourism, and the quality tourism for senior tourist for guiding to the study of quality tourism management to support the senior tourism effectively.

Keywords: Quality Tourism, Senior Tourists, Tourists Behavior

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจในสัดส่วนที่มากกว่าภาคอุตสาหกรรมอื่น ๆ แต่ด้วยการแข่งขันทางการท่องเที่ยวที่มีมากขึ้นทำให้ภาคการท่องเที่ยวเองต้องปรับตัวและพัฒนากลยุทธ์เพื่อตอบสนองกับสถานการณ์การแข่งขันทางการท่องเที่ยว โดยต้องพยายามคิดค้นกลยุทธ์และสร้างสรรค์นวัตกรรมบริการใหม่ ๆ เพื่อให้เข้าถึงและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้มากที่สุดโดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ เนื่องมาจากการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้มากเกินไปเกินกว่าขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ได้ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งให้เกิดความเสื่อมโทรมและกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลให้รายได้เปรียบของประเทศไทยลดลง (สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และคณะ, 2559) ดังนั้นการท่องเที่ยวคุณภาพจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีความจำเป็นในการนำมาใช้เป็นกลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวต่อไป

จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 - 2564 ที่เน้นการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560: 9) ทำให้ประเทศต้องหันมาให้ความสนใจและ

ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวคุณภาพ รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพด้วยเช่นเดียวกัน โดยที่สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (PATA) กล่าวว่า การท่องเที่ยวคุณภาพคือการท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และนักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ นอกจากนี้การท่องเที่ยวแบบคุณภาพก็คือ การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ที่ไม่เน้นการเร่งรีบ ท่องเที่ยวแบบเนิบช้า เน้นการท่องเที่ยวแบบสัมผัส ชิม ชั๊บ และเรียนรู้ชื่นชม (สามารถ สุวรรณรัตน์ และคณะ, 2558) ดังนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพที่กลายเป็นตลาดนักท่องเที่ยวที่หลายประเทศมุ่งให้ความสนใจ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศของตน ดังเช่นในประเทศมาเลเซียให้สิทธิผู้สูงอายุจากญี่ปุ่นเข้าประเทศได้โดยไม่ต้องขอวีซ่า (จิราวดี รัตนไพฑูรย์ชัย, 2557: 2) เพื่อเป็นการกระตุ้นระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาและการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุนับว่าเป็นกลุ่มตลาดที่มีคุณค่าและเป็นผู้มีประสบการณ์ มักมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนและการศึกษาเรียนรู้ (Chiang, L. et al., 2014) เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีระยะเวลาพำนักนานวัน เช่น มีระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวมากกว่า 5 วัน และเป็นสัปดาห์ (นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ, 2559: 2) มีการจับจ่ายค่อนข้างสูง และเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่มีส่วนช่วยฟื้นฟูธุรกิจการท่องเที่ยวไทยได้ เนื่องจากมีศักยภาพและมีกำลังซื้อ (สมยศ วัฒนากมลชัย และ เยาวลักษณ์ ยิ้มอ่อน, 2553: 101) ประกอบกับในโลกปัจจุบันที่กำลังประสบกับปรากฏการณ์สำคัญอันหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลกในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชากรสูงวัยที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วรวมทั้งประเทศไทยด้วย ดังที่มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ (2560: ออนไลน์) ระบุว่าข้อมูลสถิติสัดส่วนโครงสร้างประชากรไทยระหว่างปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) – พ.ศ. 2583 (ค.ศ. 2040) ประชากรสัดส่วนของประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 13.20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) เป็นร้อยละ 32.10 ในปี พ.ศ. 2583 (ค.ศ. 2040)

จากแนวโน้มของเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุและการท่องเที่ยวแบบมีคุณภาพของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้การท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นตลาดหนึ่งที่มีแนวโน้มการเติบโตเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว ภายใต้การท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบหรือท่องเที่ยวแบบเนิบช้า โดยไม่สร้างผลกระทบทำลายทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

การท่องเที่ยวคุณภาพจึงเป็นกลยุทธ์หนึ่งหรือสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพมีความสนใจต่อการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ อันเกิดจากนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพที่นับว่าเป็นนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Niche Tourists) ที่มีความสนใจในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เน้นการรับรู้หรือการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวพิเศษร่วมกัน เน้นทำความเข้าใจกับการท่องเที่ยวบนพื้นที่หรือรูปแบบนั้น ๆ อย่างลึกซึ้ง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถจัดรูปแบบการท่องเที่ยวได้หลากหลายมากขึ้นตามความพึงพอใจและความสนใจในแต่ละบุคคลหรือนักท่องเที่ยวแต่ละคน และเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้เอง ดังนั้นความสำคัญของการท่องเที่ยวคุณภาพนับเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของแนวคิดการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ที่เป็นการทำหายไปจากรูปแบบการท่องเที่ยวเดิมที่เป็นแบบการท่องเที่ยวมวลชน

ความสำคัญของการท่องเที่ยวคุณภาพ

เหตุผลสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวคุณภาพซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวเดิมหรือการท่องเที่ยวแบบเดิมให้มีคุณค่าสำหรับนักท่องเที่ยวกลายเป็นกระแสนิยมของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันคือ พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยนิยมเดินทางท่องเที่ยวไปยังจุดหมายปลายทางที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมที่มีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้เป็นแบบแผนนั้นไม่ได้รับความนิยมเหมือนในยุคก่อน การท่องเที่ยวแบบเดิมนานวันก็ยิ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่ำลง เพราะกลายเป็นการท่องเที่ยวมวลชนที่ใช้เวลาเดินทางไปกับการเข้าชมและถ่ายภาพตามแหล่งท่องเที่ยว (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, 2556: 25) ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยวจากการเดินทางเข้ามาเที่ยวชมของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

ด้วยเหตุนี้ปรากฏการณ์การเดินทางของนักท่องเที่ยวไปยังจุดหมายปลายทางจึงเปลี่ยนไปโดยมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการท่องเที่ยว อันเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวมีความสามารถในการจับจ่ายใช้สอยเพื่อการท่องเที่ยว การเพิ่มขึ้นของการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560: 8) ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ที่มาจากการท่องเที่ยวรูปแบบเดิม ๆ ทั่วไป ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตผู้คน ประเพณีท้องถิ่นอย่างแท้จริงมากกว่าการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว กลายเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ยกระดับความเป็นอยู่ของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ลดการรั่วไหลของรายได้ไปยังธุรกิจต่างประเทศ และยังเป็นการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว (บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข, 2559: 5) ที่ส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวหลายกิจกรรมไปตามลักษณะของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมไปถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษของนักท่องเที่ยว โดยเน้นการรับรู้หรือการทำกิจกรรมท่องเที่ยวแบบพิเศษร่วมกัน เช่น การท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบหรือการ

ท่องเที่ยวแบบเนิบช้าที่เน้นความละเมียดละไม หรือการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งนับว่าเป็นทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวที่ให้คุณค่าเพิ่มจากทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้ค้นหาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ภายในตัวเอง นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดกับเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้นและนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนอย่างมีคุณภาพ โดยไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวคุณภาพหากมีการวางแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดีควบคู่ไปกับการวางแผนเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเฉพาะหรือเจาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะได้ ก็จะสามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าจะเข้าถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจงได้จำนวนน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass tourists) แต่นักท่องเที่ยวที่แท้จริงกลุ่มนี้หรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจงจะมีความผูกพันกับแหล่งท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือนมากกว่านักท่องเที่ยวแบบมวลชน นอกจากนี้ยังได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าและนำจดจำจากกิจกรรมท่องเที่ยวพิเศษที่ได้ร่วมกันทำหรือร่วมกันสร้าง (Co - creation) ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวอยากทำให้กลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกหรือมีการบอกต่อแบบปากต่อปาก

ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวคุณภาพต้องทำให้ได้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชัดเจนที่ทำความคุ้นเคยกับการตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยต้องเป็นนักท่องเที่ยวคุณภาพ เนื่องจากจะสามารถเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่อยู่ในความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายเฉพาะ ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวที่จัดว่าเป็นนักท่องเที่ยวคุณภาพที่จะกล่าวถึงในบทความนี้ก็คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นตลาดเฉพาะที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในปัจจุบันด้วยโครงสร้างทางประชากรของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจากการคาดการณ์ของสหประชาชาติว่าจะมีผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นจาก 687.9 ล้านคน ในปี พ.ศ.2549 เป็น 1,968 ล้านคนในปี พ.ศ.2593 และนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุต่างชาติในประเทศไทยก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี พ.ศ.2563 มีจำนวนมากถึง 7 ล้านคนต่อปี (จิราวดี รัตนไพฑูรย์ชัย, 2557: 1) อีกทั้งยังเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูงคือ มีความยินดีที่จะจ่ายหรือมีความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อแลกกับการบริการทางการท่องเที่ยวที่ดีเป็นพิเศษ

อย่างไรก็ตาม การจัดการการท่องเที่ยวคุณภาพให้เกิดความยั่งยืนได้นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จำเป็นต้องเข้าใจถึงกลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่างเพื่อให้สินค้าทางการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นมีความแตกต่างและเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นที่ตรึงตราและจดจำอยู่ภายในจิตใจของผู้มาเยือนอย่างไม่มีวันลบเลือน

ความหมายของการท่องเที่ยวคุณภาพ

คำว่า คุณภาพ ได้กลายเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในอุตสาหกรรมธุรกิจต่าง ๆ ไม่เว้นแม้แต่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเองก็นำเอาคุณภาพมาใช้เป็นกลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน และเพื่อตอบสนองความ

ต้องการของพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปจากตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบมวลชนมาเป็นตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบเฉพาะ นอกจากการท่องเที่ยวจะเน้นคุณภาพแทนปริมาณจำนวนนักท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวคุณภาพยังไม่ทำให้ทรัพยากรท่องเที่ยวถูกทำลายจากการเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเหมือนกับการท่องเที่ยวแบบเดิมหรือแบบมวลชนดังเช่นในอดีต

การท่องเที่ยวคุณภาพนับว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ของการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากการท่องเที่ยวรูปแบบเดิมอย่างรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ที่เน้นการตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยที่ พัทธ์ชัย ศิริวงศ์ และคณะ (2559) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวคุณภาพว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมเน้นชุมชน แรงฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวและบริการให้ได้มาตรฐาน การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวคุณภาพตามความหมายของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (PATA, Pacific Asia Travel Association) คือ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism และ Eco Tourism) ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม (PATA 60th Anniversary and Conference, 2013 อ้างถึงใน มนัสสินี บุญมีศรีสง่า, 2557) นอกจากนี้การท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพยังหมายถึง การท่องเที่ยวที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่กิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว (นพพร จันทรนาชู และคณะ, 2559) จากการทบทวนเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวคุณภาพที่ผ่านมา ทำให้เห็นได้ว่าความหมายของการท่องเที่ยวคุณภาพในบทความนี้จะเกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวคุณภาพเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้เกิดความยั่งยืน หากยึดหลักตามความหมายของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (PATA) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวคุณภาพคือการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ที่ยึดหลักการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการ กล่าวคือ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ความต้องการที่จะพัฒนาคนและยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นร่วมด้วย

2. การท่องเที่ยวคุณภาพถือเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวที่เข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นส่วนร่วมในการดำเนินการหรือการนำเสนอทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนตนเอง ให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพร้อมให้บริการทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อก่อให้เกิดรายได้เสริมแก่เศรษฐกิจของชุมชน ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามามีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวที่ให้ความหมายมากกว่าแค่การพักผ่อนหรือความสนุกสนานและความบันเทิง แต่หากได้เปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ

เคารพคนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวจึงต้องได้รับการใส่ใจและให้ความตระหนักในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาชนหรือชุมชนเองต้องได้รับการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อว่าชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งจะเป็นผลให้พื้นที่ท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นพัฒนาไปสู่เมืองท่องเที่ยวคุณภาพได้อย่างยั่งยืนต่อไป

3. ในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงตลาดเป็นตัวกำหนด การท่องเที่ยวคุณภาพเป็นการเน้นการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจง (Niche Market) หรือเน้นการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่แท้จริงกลุ่มนี้มีความผูกพันกับแหล่งท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือน ได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าและน่าจดจำจากกิจกรรมท่องเที่ยวพิเศษที่ได้ร่วมกันทำระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีโอกาสได้สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวลักษณะนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, 2556) โดยหมายถึงว่าเป็นการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมที่เป็นทรัพยากรท่องเที่ยว และยังมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ของสถานที่ ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชนแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเท่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย และยังส่งผลให้ช่วยลดการทำลายแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งวิถีชีวิตชุมชนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว จากที่กล่าวมาทำให้เห็นได้ว่าการท่องเที่ยวสร้างสรรค์มีความสอดคล้องอย่างมากกับการท่องเที่ยวคุณภาพ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวได้เองตามความพึงพอใจและความสนใจในแต่ละบุคคล ไม่ใช่การท่องเที่ยวกระแสหลักที่เน้นจำนวนนักท่องเที่ยวปริมาณมาก จึงนับได้ว่าการท่องเที่ยวคุณภาพเป็นนวัตกรรมใหม่ของการท่องเที่ยวซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงแนวคิด (Thematic Tourism) (ฉัตรเฉลิม องอาจฐานศาล, 2551)

จากการทบทวนความหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวคุณภาพที่กล่าวมาทำให้เห็นว่าการท่องเที่ยวคุณภาพมีความสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวหลายรูปแบบทั้งการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่เน้นการพัฒนาซึ่งครอบคลุม 3 มิติ คือ มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านเศรษฐกิจ โดยดำเนินไปอย่างสมดุลระหว่างกัน นอกจากนี้การท่องเที่ยวคุณภาพยังสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Base Tourism) ที่เน้นชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลาง (Center) รวมทั้งยังสอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการท่องเที่ยวที่นำเสนอกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยว ยังรวมถึงกิจกรรมด้านศิลปะ หัตถกรรม

และการทำอาหาร พร้อมด้วยโอกาสในการเข้าพักรับประทานอาหารค่ำที่พักรับประทานอาหารค่ำและการมีปฏิสัมพันธ์กับคนท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะ (Cambell C., 2010) ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เองก็เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 3 แบบที่กล่าวมาล้วนมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอยู่ ทำให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการนิยามความหมายของการท่องเที่ยวคุณภาพได้โดยปรับใช้ให้เข้ากับบริบทและลักษณะทางการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ตามอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่ท่องเที่ยว

ดังนั้น การท่องเที่ยวคุณภาพอาจนับได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถทำให้ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยว รวมถึงนักท่องเที่ยว เกิดความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว เนื่องจากเจ้าของชุมชนแหล่งท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยว และเกิดความตระหนักในคุณค่าทรัพยากรท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่ของตน ขณะเดียวกันผู้มาเยี่ยมชมเยือนหรือนักท่องเที่ยวเองก็ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง (Authenticity) อันเป็นไปตามลักษณะเฉพาะที่เป็นอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว (Richards, G. and Raymond, C. 2000)

การท่องเที่ยวคุณภาพสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุ

คาดการณ์ว่าปี พ.ศ.2563 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (complete aged society) คือผู้สูงอายุจะเพิ่มจำนวนเป็น 11 ล้านคน หรือร้อยละ 17 ของประชากรคนไทยทั้งประเทศ และจะมีประชากรประมาณ 65.1 ล้านคน (ปีพม่า ว่าพัฒนาวงศ์ และ ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2549: 5) โดยในปี พ.ศ.2574 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super aged society) เมื่อมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 28 ของประชากรไทยทั้งหมด (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2560: 132) และศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2557: 2) ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรศาสตร์นี้มาจากปัจจัยทางประชากรที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก คือ คนไทยนิยมมีบุตรจำนวนน้อยลง เป็นผลมาจากการวางแผนครอบครัวที่ได้ผลดี จึงทำให้เด็กที่เกิดมาในแต่ละปีมีจำนวนลดลงเรื่อย ๆ และประการที่สอง คือ ความก้าวหน้าและการพัฒนาทางการแพทย์และสาธารณสุขในช่วงเวลาหลายสิบปี ที่ผ่านมามีส่วนทำให้คนไทยมีอายุยืนยาวขึ้น ส่งผลให้ประเทศไทยก้าวสู่การเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” อย่างเต็มตัว (พิรธ บุนยรัตพันธุ์ และคณะ, 2553) ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายแรก ๆ ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเชื่อว่านักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีศักยภาพและมีกำลังซื้อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

ฉะนั้นเมื่อพูดถึงคำว่า นักท่องเที่ยวคุณภาพ (Quality tourist) จะหมายถึงนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูง สามารถจ่ายซื้อสินค้าทางการท่องเที่ยวตามที่ตนเองต้องการได้ และขณะเดียวกันต้องเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่ก่อผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งด้านธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ทำให้

กลุ่มนักท่องเที่ยววัยทองหรือนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุนี้เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องกับ
ความหมายของคำว่่านักท่องเที่ยวคุณภาพ ดังที่ สามารถ สุวรรณรัตน์ และคณะ (2558) ได้ระบุว่า
การท่องเที่ยวแบบคุณภาพคือ การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่
เน้นการเร่งรีบ ชอบและปรารถนาการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า เน้นการสัมผัส ชิม ชั๊บ เรียนรู้ชื่นชม

ดังนั้นการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุจึงเป็นตลาดใหม่สำหรับการท่องเที่ยวที่เมืองท่องเที่ยว
ต่าง ๆ ต้องมุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเข้ามาท่องเที่ยว
เนื่องจากเป็นตลาดที่มีคุณภาพและมีกำลังซื้อในการท่องเที่ยวสูงกว่าตลาดทั่วไป พื้นที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ
จึงจำเป็นต้องเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มี
ข้อจำกัดทางด้านร่างกาย และต้องคัดสรรสินค้าทางการท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการ และรองรับ
อุปสงค์ของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องด้วยพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความ
เฉพาะตัวโดยมีความสอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแต่ละประเภท (Cohen, E., 1979:
179 - 201) ดังนี้ คือ

หนึ่ง กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบที่ต้องการได้รับความสำราญ
(Recreational tourists) เน้นความสำคัญของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการพักผ่อน
ร่างกาย เน้นความสำราญเพลิดเพลิน ดังเช่นการศึกษาของ พิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ (2559) ได้กล่าว
ว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ นอกจากนี้ยัง
พบว่านักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยยังมีความชอบท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลประเพณี (กรวรรณ สังขกร
และคณะ, 2558) สำหรับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวยุโรปเองก็พบว่า
นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุออกเดินทางท่องเที่ยวก็เพื่อพักผ่อนและคลายเครียดเช่นเดียวกัน (Aswin
Sangpikul, 2007; ราณี อธิชัยกุล และคณะ, 2552)

สอง กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวมุ่งหาประสบการณ์ (The experiential
tourists) หมายความว่า เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางเพื่อแสวงหาประสบการณ์ที่แท้จริง ซึ่ง
นักท่องเที่ยวประเภทนี้สนใจศึกษาและได้รับประสบการณ์จริงจากแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ไปสัมผัส ดังเช่น
การศึกษาของ Aswin Sangpikul (2007) ที่พบว่านักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาท่องเที่ยวใน
ประเทศไทยมีความต้องการการเพิ่มพูนความรู้ของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และต้องการค้นหาความ
แปลกใหม่จากการมาท่องเที่ยว โดยสอดคล้องกับ วาริชต์ มัชฌิมบุรุษ (2554) กล่าวว่านักท่องเที่ยว
ผู้สูงอายุต้องการได้รับข้อมูลความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวที่ละเอียดมากกว่าปกติ เพราะว่าเคยเดินทางมา
ท่องเที่ยวแล้ว จึงต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวควรมีมีคฤเทศก์ที่มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว
นั้น ๆ รวมถึงแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวยุโรปเองก็พบว่า เพื่อเรียนรู้และ
หาประสบการณ์ใหม่ และเพื่อท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวใหม่เช่นเดียวกัน (ราณี อธิชัยกุล และคณะ,
2552) เช่น ในการนำชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ต้องให้มีการอธิบายถึงรากเง้ามากกว่าแค่ภาพลักษณ์

ภายนอก ควรเน้นประวัติศาสตร์ ผนวกกับวิถีชีวิตความเชื่อและคุณค่าของสถานที่ท่องเที่ยวเข้าไปด้วย (กรวรรณ สังขกร และคณะ, 2558)

สาม กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบต้องการสัมผัสกับคนท้องถิ่น (The experimental tourists) โดยมีลักษณะเด่นคือ ชอบติดต่อกับพูดคุยกับคนท้องถิ่น เพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจในชีวิตความเป็นอยู่ มีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของคนท้องถิ่น เนื่องจากผู้สูงอายุยังมีความต้องการทางสังคม เป็นผู้ที่อยากมีความกระฉับกระเฉง กระตือรือร้น และยังต้องการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมือนอยู่ในวัยกลางคนให้มากที่สุด ดังที่ (Eliopoulos, 1987: 28, อ้างถึงใน สามารถ สุวรรณรัตน์ และคณะ, 2558: 17) ได้กล่าวว่า สังคมควรให้การสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุด้วยกัน และต้องให้มีความเหมาะสมกับกระบวนการ ยกตัวอย่างเช่น เปลี่ยนไปทำกิจกรรมที่ใช้ปัญญาแทนการใช้กำลังกาย

สี่ กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ใช้ชีวิตแบบคนท้องถิ่น (The existential tourists) ซึ่งนักท่องเที่ยวประเภทนี้มีความต้องการผจญภัย หรือใช้ชีวิตภายใต้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเดียวกับคนท้องถิ่น ชอบใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นเวลานาน ดังเช่นการศึกษาของ วาริชต์ มัธยมบุรุษ (2554) พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง โดยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถซึมซับความรู้สึกได้ยาวนานเหมือนการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าหรือแบบไม่เร่งรีบ (Slow tourism) สอดคล้องกับ พิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ (2559) ได้ศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจะมีการใช้ชีวิตท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบ และจากการการศึกษาทบทวนเอกสารที่ผ่านมาในอดีตที่น่าสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ จึงพอสรุปพฤติกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ได้ดังนี้

1) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นสิ่งดึงดูดใจต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว นอกจากนี้ต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถซึมซับความรู้สึกได้ยาวนานเหมือนการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าหรือแบบไม่เร่งรีบ และต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้รวดเร็วเหมือนนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ทำให้การเดินทางมีความล่าช้า (วาริชต์ มัธยมบุรุษ, 2554) โดยเป้าหมายประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมถึงเน้นการท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ (Recreational tourism) และการใช้ชีวิตท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบ เนื่องจากคุณลักษณะพิเศษของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่ทำให้ผู้สูงอายุอาจต้องประสบกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวคือ ความเสี่ยงทางการเดินทาง เช่น การเดินทางที่มีระยะทางค่อนข้างไกลและใช้ระยะเวลานาน ซึ่งส่งผลให้เกิดความเมื่อยล้าของร่างกายและจิตใจได้มากกว่านักท่องเที่ยววัยอื่น ๆ (Mengyang, S. and Furong, C., 2009)

2) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบกลุ่มหรือหมู่คณะ โดยมีครอบครัวหรือญาติร่วมเดินทางและร่วมตัดสินใจ ซึ่งผู้สูงอายุนิยมเดินทางไปเที่ยวกับลูกหลาน ญาติพี่น้อง หรือ

คนในครอบครัว (พงศ์เสวก เอนกจำนงค์พร, 2558) เช่นเดียวกับ Nimrod, G. (2008) ที่พบว่าข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของผู้สูงอายุ คือ ไม่สามารถหาเพื่อนร่วมเดินทาง

3) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความต้องการความสะดวกสบายในการเดินทางภายในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าความหรูหรา ทั้งการเดินทางโดยทางเท้าและทางรถยนต์ เช่น ถนนต้องมีความลาดชันน้อย เรียบ และสามารถใช้รถเข็นได้ นอกจากนี้ระยะทางในการเที่ยวชมสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไม่ควรเกินครึ่งชั่วโมงต่อรอบ ด้วยข้อจำกัดทางร่างกายของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (วาริษฐ์ มัธยมบุรุษ, 2554) เช่นเดียวกับ กรวรรณ สังขกร และคณะ (2558) พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยต้องการโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เน้นการพักผ่อน เช่น การแค่วันครึ่งวัน หรือต้องมีเวลาให้พักก่อนไปอีกสถานที่หนึ่ง นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

4) ด้านความปลอดภัย โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความต้องการด้านความปลอดภัยของเมืองท่องเที่ยว ที่ตั้งของที่พักรถ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ราณี อธิชัยกุล และคณะ, 2552) และให้ความสำคัญกับการบริการด้านความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่เป็นสำคัญ เช่น เจ้าหน้าที่นำเที่ยวต้องควรมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาล มีจุดบริการด้านสุขภาพในสถานที่ท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการแพทย์ (กรวรรณ สังขกร และคณะ, 2558) ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุเน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดีและคุ้มค่าจากผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับความพึงพอใจเป็นหลัก และมีความยินดีที่จะจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อแลกต่อการบริการที่ดีขึ้นเป็นพิเศษ

5) กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีความต้องการอาหารเพื่อสุขภาพ เนื่องจากสุขภาพของผู้สูงอายุจะมีความเสี่ยงในการติดเชื้อทางด้านอาหารและน้ำได้มากกว่านักท่องเที่ยววัยอื่น ๆ (Mengyang, S., Furong, C., 2009) และนอกจากนี้ภายในแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการนำเสนอจุดเด่นของอาหารท้องถิ่นที่หลากหลาย รวมทั้งการเลือกซื้อสินค้าระลึกของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจะเน้นเป็นสินค้าที่สามารถใช้เป็นเครื่องประดับบ้านได้ และราคาไม่แพงแต่ดูดี เพื่อให้เป็นของที่ระลึกแก่บุคคลอื่น และเป็นสินค้าที่ผลิตโดยชุมชน (วาริษฐ์ มัธยมบุรุษ, 2554)

ดังนั้นรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจึงเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากนักท่องเที่ยวทั่วไปคือ เน้นการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพดี คำนึงถึงความคุ้มค่าในการใช้บริการทางการท่องเที่ยว เน้นการซื้อด้วยเหตุผลไม่ใช่อารมณ์เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิต จึงมีความละเอียดรอบคอบในการเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ให้ความสำคัญกับการจัดบริการเรื่องอาหารเพื่อสุขภาพ โดยพิจารณาการเลือกร้านอาหารและประเภทของอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ มีความต้องการความมั่นใจด้านความปลอดภัยและการดูแลสุขภาพที่ดี จึงทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความยินดีที่จะจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อแลกต่อการบริการที่เป็นพิเศษ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรลักษณ์ ชิดเขียว (2550) พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยเป็นอันดับแรก และต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

กับวัยและสุขภาพ ซึ่งให้ความสำคัญกับความพึงพอใจเป็นหลัก (Kotler, P. and Armstrong, G., 2006; จิราวดิ รัตนไพฑูรย์ชัย, 2557; กรวรรณ สังขกร และคณะ, 2558; พัทธกิจ ศิริวงศ์ และคณะ, 2559)

บทสรุป

การท่องเที่ยวคุณภาพนั้นมีความสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวหลายรูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เน้นการพัฒนาซึ่งครอบคลุม 3 มิติ คือ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ โดยดำเนินงานอย่างสมดุลระหว่างกันโดยไม่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายในพื้นที่ท่องเที่ยว รวมทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เน้นการท่องเที่ยวที่นำเสนอกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านศิลปะ หัตถกรรม หรือการทำอาหาร เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เองก็เป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาการชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

รูปแบบการท่องเที่ยวดังที่กล่าวมาล้วนมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการนิยามความหมายของการท่องเที่ยวคุณภาพได้ โดยปรับใช้ให้เข้ากับบริบทและลักษณะทางการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ตามอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่ท่องเที่ยว จึงทำให้การท่องเที่ยวคุณภาพควรประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ หนึ่ง แหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งสามารถอาศัยหลักการจัดการการท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่เอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ และ สอง นักท่องเที่ยวคุณภาพสูง ซึ่งจากรายงานของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงสุดสำหรับประเทศไทยประกอบด้วยกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสิ่งแวดล้อมและนิเวศ รวมไปถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มีกำลังซื้อสูงและมีเวลาสำหรับการท่องเที่ยวได้ยาวนานกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นเพื่อรักษาและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพเหล่านี้ ภาครัฐควรมุ่งเน้นยกระดับการท่องเที่ยวให้ทัดเทียมและให้มีความสามารถในการแข่งขันทางการท่องเที่ยวต่อไปได้ และยังเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้ดีขึ้นได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรวรรณ สังขกร และคณะ. (2558). การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- จิราวดี รัตนไพฑูรย์ชัย. (2557, 26 สิงหาคม 2557). ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ: โอกาสใหม่ไทย เติบโตได้รับ AEC. **หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ Section: ASEAN: 1**.
- ฉัตรเฉลิม งามอาจฐานศาล. (2551). **การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด: ผลิตภัณฑ์ หรือ นวัตกรรมใหม่**. **จุลสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**, ฉบับที่ 4/2551: 3 - 12.
- นพพร จันทรรักษ์ และคณะ. (2559). **การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุของผู้ประกอบการท้องถิ่นในภูมิภาคตะวันตกเพื่อการยกระดับการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ. (2559). **รูปแบบและพฤติกรรมกรการท่องเที่ยวที่ไร้ความเร่งรีบของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย**. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย**, 36(2): 1 - 19.
- บุญยสุภรณ์ อเนกสุข. (2559). **ยล เยี่ยม เยือน หย้า: แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปัทมา ว่าพัฒนางศ์ และ ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2549). **ประชากรไทยในอนาคต**. ภาพการตาย..ภาพสะท้อนความมั่นคงทางประชากร. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พงศ์เสวก เอนกจำนงค์พร. (2558). **พฤติกรรมกรท่องเที่ยวของประชากรรุ่นเบบี้บูมในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการ และการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ. (2559). **แผนงานวิจัยการยกระดับการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพในภูมิภาคตะวันตกของนักท่องเที่ยวสูงอายุเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พีรธร บุญยรัตพันธุ์ และคณะ. (2553). **โครงการแนวทางการพัฒนาจังหวัดพิษณุโลกสู่การเป็นเมืองเพื่อการพักผ่อนและส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- มนัสสินี บุญมีศรีสง่า. (2557). **การพัฒนารูปแบบและกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุกในแหล่งท่องเที่ยวที่มีบทเรียนจากความสูญเสีย อุบัติภัย และมรณภัย ในภูมิภาคตะวันตกประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ. (2558). **สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย**. ค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2560, จาก <https://fopdev.or.th>.
- ราณี อธิชันกุล และคณะ. (2552). **การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากทวีปยุโรปสู่ประเทศไทย**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- วาร์ชต์ มัธยมบุรุษ. (2554). แนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ กรณีศึกษาพื้นที่รอบการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ จังหวัดลำปาง. การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2554; “การพัฒนาอนาคตชนบทไทย : ฐานรากที่มั่นคง เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน” 27 - 29 มกราคม 2554: 189 - 193.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). ประชากรสูงอายุไทย: ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2560). สุขภาพคนไทย 2560: เสริมพลังกลุ่มเปราะบาง สร้างสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน. นครปฐม: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน): 132.
- สมยศ วัฒนากมลชัย และ เยาวลักษณ์ ยิ้มอ่อน. (2553). นักท่องเที่ยวสูงอายุ: กลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพสำหรับธุรกิจการท่องเที่ยว. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 2(1): 95 - 103.
- สามารถ สุวรรณรัตน์ และคณะ. (2558). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบน. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2556). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism Thailand). กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และคณะ. (2559). การบริหารจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทางอารยธรรมล้านนาเชื่อมโยงกับ สปป.ลาว สหภาพเมียนมาร์และสาธารณรัฐประชาชนจีน (ตอนใต้). สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อรลักษณ์ ชิดเขียว. (2550). การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา.
- Anekjumnongporn, P. (2015). **The Traveling Behavior of The Baby Boomer Generation in Bangkok**. M.A. (Hospitality and Tourism Industry Management). Bangkok University. (in Thai)
- Aneksuk, B. (2016). **Look Visit See House: Concept and Theory of Cultural Tourism**. 2th Edition. Phitsanulok: Naresuan University Publishing House. (in Thai)

- Aswin Sangpikul. (2007). *Segmenting the Japanese Senior Travel Market: Implications for Thailand's Tourism Industry*. **Journal of Hospitality & Tourism**, 5(1): 95 - 106.
- Boonmeesrisa-nga, M. (2014). **The development of patterns and proactive tourism marketing strategy toward dark tourism in western region of Thailand**. Doctor of Philosophy Program in Management, Program of management, Silpakorn University. (in Thai)
- Bunyanuphong, S., et al. (2016). **Cultural Tourism Management and Development in Lan Na Civilization Route Link with Lao PDR., Myanmar, and Southern China**. The office of the National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF). (in Thai)
- Campbell, C., (2010). **Creative Tourism Providing a Competitive Edge**. Tourism Insight. Retrieved, from www.insights.org.uk/a
- Chantaranamchoo, N., et al. (2016). **Development of Tourism Products for Elderly Group by Local Operators in the Western Region for Enhanced Quality Tourism**. The office of the National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF). (in Thai)
- Chiang, L., et al. (2014). A comparative study of generational preferences for trip-planning resources: A case study of international tourists to Shanghai. **Quality Assurance in Hospitality and Tourism**, 15(1): 78 - 99.
- Chidchiaw, O. (2007). **Thailand Development as Elderly Tourist Attraction**. The Master of Prince of Songkla University. (in Thai)
- Cohen, E. (1979). A Phenomenology of Tourist Experience. **Sociology**, 13(2): 179 - 201.
- Esichaikul, R. (2009). **Tourism promotion for senior tourists from Europe to Thailand**. Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai)
- Foundation for Older Persons' Development. (2015). **The Situation of the Elderly in Thailand**. Retrieved December 12, 2017, from <https://fopdev.or.th>. (in Thai)
- Information Technology and community centre, Ministry of Social Development and Human Security. (2014). **Thai Aging Population: Current and Future**. Bangkok; Ministry of Social Development and Human Security. (in Thai)

- Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (2017). **Thai Health 2017: Health Empowerment for Vulnerable Groups, Inclusive Society.** 1st Edition. Nakhon Pathom. Amarin Printing & Publishing Public Company Limited: 132. (in Thai)
- Kotler, P., and Armstrong, G. (2006). **Principles of Marketing.** 11th ed. New Jersey: Pearson.
- Madhyamapurush, W. (2011). *Development of tourism route for aging tourists case study the Electricity Generating Authority of Lampang Province.* **Proceeding of International Conference 2011; “Thailand Rural Development: foundation for Sustainable Development.”** January 27 - 29, 2011: 189 - 193. (in Thai)
- Mengyang, S. and Furong, C. (2009). **The researches on senior tourism security service criterions.** Tourism Institute of Beijing Union University. P.R.: China.
- National Tourism Policy Committee. (2017). **The National Tourism Development Plan Second Edition (2016-2020).** Bangkok: The War Veterans Organization of Printing Mill. (in Thai)
- Nimrod, G. (2008). **Retirement and tourism Themes in retirees’ narratives.** Annals of Tourism Research, 35(4): 859 - 878.
- Ongartthansan, C. (2008). Thematic Tourism: Reproduce and New Innovation. **e-TAT Tourism Journal, Tourism Authority of Thailand,** No.4/2008: 3 - 12.
- Punyatabandhu, P., et al. (2010). **Development Program for Aging Health Promotion City in Phitsanulok.** The Thailand Research Fund (TRF). (in Thai)
- Ratanapitoonchai, C. (2014, August, 26). Elderly Tourists Market: New opportunity of Thailand, grow up AEC. **Bangkokbiznews Section: ASEAN+,** p.1. (in Thai).
- Richards, G. and Raymond, C. (2000). **Creative tourism.** ATLAS News no. 23: 16 - 20. ISSN 1388-3607.
- Sangkakorn, K., et al. (2015). **Tourism Management and Administration in the Upper North of Thailand for Supporting Senior Tourists.** The office of the National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF). (in Thai)
- Siriwong, P., et al. (2016). **Changing Higher Tourism Quality in the Western Region for Senior Tourist towards ASEAN Community.** The office of the National

Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF).
(in Thai)

Sungrugsa, N.,et al. (2016). *Styles and Behavior in Slow Tourism for Senior tourists in the Thai Western Region*, **University of the Thai Chamber of Commerce Journal Humanities and Social Sciences**. Vol.36 No.2, p.1-19. (in Thai).

Suwannarat, S.,et al. (2015). **Guideline for Development Participatory beyond Senior Tourists and Community Tourism in the Upper North**. The office of the National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF). (in Thai)

Watthanakamonchai, S. and Yim-on, Y. (2010). *Senior Tourists: A Market with Potential for the Tourism Industry*. **Panyapiwat Journal**, 2(1): 95 - 103. (in Thai)

Wisudthiluck, S.,et al. (2013). **Creative Tourism Thailand**. Bangkok: Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (in Thai)